

УДК 323.21

Комашко Людмила Георгіївна

методист Одеського обласного центру практичної психології і соціальної роботи при Одеському обласному інституті удосконалення вчителів, викладач кафедри психолого-педагогічної та суспільно-гуманітарної освіти
e-mail: komashko.ludmila@gmail.com
ORCID 0000–0003–4975–9969

ГРОМАДСЬКА АКТИВНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПОБУДОВИ СОЦІАЛЬНО-БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття присвячена проблемі громадської активності як засобу побудови безпечного середовища. В ній представлено аналіз понять «громадська активність», «соціально-безпечне середовище», визначено вплив громадської активності на формування соціальної безпеки особистості та громади, представлено результати дослідження особливостей прояву громадської активності громадськими активістами та пересічними громадянами.

Ключові слова: безпека особистості, соціальна безпека, громадська активність, громадянське суспільство.

Постановка проблеми. Останні два роки були відзначені драматичними змінами і дестабілізацією внутрішньополітичної ситуації в Україні. Існуюча система безпеки, яка гарантувала відносну стабільність в країні, була повністю зруйнована. Нові геополітичні умови загострили старі й активізували нові конфлікти, що істотно вплинуло на актуалізацію проблеми безпеки особистості. Проблеми забезпечення безпеки об'єктивно зачіпають всі сторони нашої життєдіяльності і мають багатоплановий характер. Зміни, які відбуваються в суспільстві, з одного боку, створюють якісно нові можливості вибору життєвого шляху, з іншого — надають деструктивний вплив, що викликає у багатьох людей дезорієнтацію в сучасній соціальній ситуації, негативно позначаючись на планах, цілях та якості життя, підвищують соціальну напруженість і призводять до наростання соціального неблагополуччя.

Перемогти негативні впливи зовнішньої ситуації можливо за умов використання особистістю певних знань, вмінь і навичок. Серед них — вміння та навички громадської активності, які спрямовані на досягнення прав і свобод громадянина, регуляцію дій влади, встановлення демократичних цінностей, є дієвим засобом побудови соціально-безпечного середовища.

Метою статті є дослідження проблеми громадської активності як засобу побудови соціально-безпечного середовища та вивчення особливостей її прояву громадськими активістами та пересічними громадянами.

Громадська активність особистості розглядається як прояв діяльній природи людини та уособлює собою ініціативний вплив особистості на оточуюче середовище, на інших людей та на себе. Громадська активність є засобом розвитку демократичного суспільства загалом, і засобом існування та розвитку соціально-політичної, економічної, культурної сфер суспільства.

Вона детермінована суспільними та особистісними інтересами, залежить від мотивів поведінки людини, світосприйняття, ціннісних орієнтацій, характеру особистості, і разом з пізнавальною та трудовою активністю створює умови для життєвої реалізації особистості.

Дослідження громадської активності потрапило в сферу наукових інтересів багатьох вчених. Аналіз літератури свідчить про значну кількість досліджень сучасних українських і зарубіжних науковців, присвячених проблемі громадянської активності особистості. За окремими напрямками можна виділити вивчення феномена громадської активності через вплив соціальної політики (дослідження А. Арсеєнко, Г. Голєусова, В. Жукова, А. Куценко, Е. Лібанової, М. Лукашевича, Ю. Саєнко, В. Скуратівського, В. Судакова, М. Туленков, А. Ягідки та ін.), психолого-педагогічних механізмів, умов, шляхів її формування (роботи К. Абульханової-Славської, Д. Ельконіна, А. Петровського, С. Рубінштейна та ін.).

Безпосередньо поняття «громадянська активність» досліджується в працях Д. Акімова, Т. Безверхої, М. Боришевського, А. Гусєвої, Н. Дерев'янка, І. Жадана, В. Іванчука, А. Карася, В. Поплужного, О. Сухомлинського, К. Чорної, Л. Шангіної та інших.

В Україні існують дослідження формування, розвитку громадянської активності молоді, які висвітлені в працях О. Г. Баранкова, А. П. Рогози, Л. М. Семенюк, Б. О. Туранова.

Більшість вчених сходяться на тому, що громадська активність — це структурно-змістовна якість особистості, яка формується і розвивається на основі власних ціннісних орієнтацій, враховуючи цінності суспільства та правові норми і вимоги держави, спрямовує діяльність, поведінку, спілкування людини на створення цивільних відносин і відображає характер інституційної взаємодії з владою.

До основних напрямків реалізації громадської активності можна віднести участь у формуванні та роботі органів влади, участь у виробленні та прийнятті суспільно важливих рішень, контроль за діяльністю органів влади, організацію суспільно значущої діяльності, створення різноманітних громадських об'єднань, груп, організацій за суспільними та особистісними інтересами та ін. Ці напрямки реалізації громадської активності представляють рівень розвитку громадянськості та громадянської культури у будь-якій державі, дозволяють зробити висновки щодо ступеню демократизації суспільних відносин у країні ззагалі.

Громадська активність розглядається як одна з форм соціальної активності соціальних суб'єктів, яка має на меті впливати на прийняття соціально-політичних рішень, реалізацію своїх інтересів. Такі феномени як діяльність, поведінка, участь — це прояви, якісні характеристики, зовнішній (поведінковий) рівень активності. Внутрішній рівень активності складають інтереси, мотиви, потреби, установки, переконання, цінності. Активність може обмежуватися простим виконанням певних правил, а може бути спрямована на мобілізацію і солідаризацію навколо певної мети або ідеї. Основу громадської активності складають: інтерес до суспільної та громадської роботи; організаторські здібності; ініціативність; вимогливість

до себе; відповідальність за виконання громадських доручень; готовність допомагати іншим.

Відсутність, недостатність громадської активності призводить до свавілля влади, до розвитку корупції, до обмеження прав і свобод особистості, що, в свою чергу, детермінує формування соціально-небезпечного середовища. Соціальна безпека ж, навпаки, передбачає такі умови життя людини, за якими людина і зовнішньо, і внутрішньо відчуває спокій, комфорт, вільна у власних думках і діях, здатна задовольнити життєві потреби, реалізувати поставлені цілі, досягти особистісного благополуччя. Дані явища характеризують життя людини у демократичному суспільстві, а демократія, як доведено, можлива лише за умов існування активної громади, постійної участі громадського населення у розбудові власної держави. Адже розвиток суспільства залежить не тільки від законодавства і розвитку економіки, а й від готовності людей активно діяти задля захисту своїх інтересів.

Метою нашого дослідження було вивчити особливості прояву громадської активності громадськими активістами та звичайними громадянами. Для цього нами було сформовано дві вибірки: експериментальна і контрольна. В експериментальну групу увійшли лідери та активісти громадських організацій, в контрольну — звичайні пересічні громадяни, які не беруть активної участі в громадській діяльності. Розподіл таких характеристик як стать, вік і професійна діяльність однаковий в обох групах. Всього в дослідженні взяли участь 152 респонденти віком від 21 до 65 років, що мешкають в різних регіонах України.

Дослідження проводилося за допомогою анкети, питання до якої були взяті з опитувальників, розроблених Гусевою А. В. (2009) для дослідження громадської активності молоді західного і південного регіонів України.

Анкета-опитувальник складається з 8 запитань, які розподіляються за своєю спрямованістю та визначають відношення респондентів до:

- а) інститутів громадянського суспільства (запитання № 1, № 2) ;
- б) прояву громадської ініціативи (запитання № 3, № 5);
- в) можливості реалізовувати громадську активність (запитання № 4, № 6).
- г) себе, як до громадянина суспільства (запитання № 7, № 8).

Проводився порівняльний аналіз показників анкети-опитувальника в експериментальній та контрольній групах. Оскільки показники анкети за своїм типом вимірювання були категоріальними змінними (порядковими з декількома категоріями та номінальними), то для аналізу розбіжностей використовувались, відповідно, критерії ϕ_c Крамера (1946) та d Сомерса (1962).

Результати дослідження. На питання «Що, на Вашу думку, визначає поняття «громадянське суспільство»?», майже половина представників як контрольної, так і експериментальної групи вважають, що громадянське суспільство визначає вплив громадян на формування та реалізацію рішень влади (47 % та 50 % відповідно). Це у деякому ступені кореспондує із точкою зору Л. М. Усаченко, яка зазначає, що в Україні очевидною є така проблема розвитку громадянського суспільства, зокрема щодо його взаємо-

дії з органами влади, як достатньо високий рівень скепсису організованої громадськості щодо можливості впливати на органи влади (2009). Також значна частка респондентів сприймає громадянське суспільство як засіб організації та буття громади. Це визначення вважають найбільш прийнятним відповідно 30 % представників контрольної групи та 37 % представників експериментальної групи. Розуміння громадянського суспільства як сукупності різноманітних громадських організацій, окрім державних органів, та здійснення контролю за владою зустрічається в досліджених вибірках порівняно рідко. Це може означати, що ці аспекти прояву громадянської активності не висувуються респондентами на перший план. Тобто, у свідомості як громадських активістів, так і пересічних громадян громадянське суспільство поки ще не оцінюється як реальний інструмент контролю над владою, однак розуміється як спосіб самоорганізації громади та впливу на владу, що саме по собі є позитивним аспектом для прояву громадянської активності.

Аналізуючи значення коефіцієнту ϕ_c Крамера для першого пункту анкети-опитувальника, слід вказати, що він не був статистично значущим ($\phi_c = 0,167$; $p = 0,377$). Отже, уявлення про чинники, що визначають поняття «громадянське суспільство», у громадських активістів та пересічних громадян не відрізнялись.

Відповіді на друге питання анкети «Як Ви вважаєте, чи впливає громадянське суспільство на розвиток демократії у державі?», свідчать, що переважна більшість опитаних вважає, що громадянське суспільство впливає на розвиток демократії в Україні: 86 % та 96 %. Дійсно, послідовний розвиток демократії є невіддільним від інтенсифікації впливів громадянського суспільства на управлінські структури й процеси як всередині націй-держав, так і на європейському та глобальному рівні. Цей шлях Е. Гіденс означає словосполученням: «демократизація демократії» (2004). Виявлена тенденція, яка характеризує схильність досліджуваних осіб розглядати громадянське суспільство як механізм розвитку демократії, напевне вказує на їхню високу обізнаність стосовно впливу громадянської активності на демократичні процеси. Розбіжності між групами були статистично значущими, адже параметр громадянської активності суб'єкта був тісно пов'язаним із оцінкою впливу громадянського суспільства на розвиток демократії у державі. Про це свідчить відповідне значення критерію Сомерса: $d = 0,103$; $p = 0,026$.

Пункт 3 анкети-опитувальника «Як Ви ставитесь до участі громадянського населення у різноманітних суспільних акціях (мітингах, акціях підтримки та протесту, страйках і т. п.)?» був співвіднесений із розподілом респондентів за групами дослідження. Зазначений пункт відображає критерій участі в колективних діях спільнот як показник розвитку громадянського суспільства. На думку Л. А. Найдьонової (2008), сенс спільноти, мережі стосунків, колективна ефективність дій та їх інтеграція в громадській участі складають соціальний капітал спільнот — важливий вимір розвитку громадського суспільства. Тому саме поняття політичної участі обґрунтовується як ключове для політико-психологічного підходу

до реалій громадянського суспільства. Політична участь громадян має зупобігати зловживанню владою, бюрократизації суспільства, сприяти більш повному відображенню інтересів різних верств суспільства, подоланню відчуження особи від влади тощо. Відповідно політична участь розглядається як основа розвитку сучасного громадянського суспільства (2008).

Слід зазначити, що представники експериментальної групи у своїй більшості (51 %) виявляють виразне позитивне ставлення до участі у суспільних акціях. В контрольній групі лише 33 % досліджених вважають позитивним аспектом поведінки участь у колективних діях спільнот. Скоріш позитивно, ніж негативно сприймають цю діяльність 42 % представників пересічних громадян і 39 % респондентів, які є громадськими активістами. Взагалі для досліджених з обох підвбірок характерний позитивний вектор сприйняття такого типу діяльності. Важко визначитись було 17 % дослідженим з контрольної групи і лише 5 % — з експериментальної. Порівняно негативне та виключно негативне ставлення виявили лише лічені особи з обох вибірок.

Наведені дані є сенс співвіднести із результатами опитувань громадської думки. Так, згідно за інформацією, опублікованою лабораторією моніторингу суспільно-політичних процесів Інституту соціальної і політичної психології НАПН України у 2014 році, накопичений в українському суспільстві протестний потенціал залишається значним. Третина респондентів заявляють про готовність особисто брати участь у масових акціях, якщо такі триватимуть або розпочнуться знову. Найбільше налаштовані брати участь в масових акціях жителі Заходу та Центру. Менший, але високий, ступінь готовності спостерігається на Сході та Півдні. Порівняно з груднем 2013 р. частина тих, хто готовий брати участь у масових акціях протесту у 2014 р., зросла на 5,7 %, натомість тих, хто не буде, — зменшилася на 11,1 % (2014). Як вказує М. В. Мордовець (2014), наведені дані свідчать, що у кризові періоди відбувається сплеск протестних настроїв, які корелюють з показниками недовіри до органів влади та показниками неконвенційних форм політичної активності. Неконвенційні форми постають як форми заміщення недієвих, віджилих конвенційних форм.

Описані результати стосовно третього пункту анкети, які виявляють переважно позитивне ставлення респондентів до участі у мітингах, акціях підтримки та протесту, страйках тощо, вказують на досить високий рівень соціального капіталу спільнот, що, як зазначалось вище, є важливим виміром розвитку громадянського суспільства. Встановлено статистично значущі відмінності між вибірками, оскільки розподіл на контрольну та експериментальну вибірки був тісно пов'язаним зі сприйняттям участі громадянського населення у різноманітних суспільних акціях. Про це свідчить відповідне значення критерію Сомерса: $d = 0,242$; $p = 0,004$. Тобто, більш схильним до цих дій виявились громадські активісти.

Четвертий пункт анкети «Як Ви ставитесь до різноманітних недержавних громадських організацій?» був співвіднесений із показником громадянської активності респондентів (приналежність до контрольної та експериментальної вибірки).

В контрольній групі недержавні громадські організації сприймаються позитивно майже половиною респондентів (46 %). В експериментальній — кількість таких осіб є значно більшою — 63 %. Скоріше позитивним, ніж негативним ставленням до громадських організацій характеризуються 32 % представників контрольної групи і 33 % експериментальної. Серед тих, хто не визначився, переважали респонденти із групи пересічних громадян — 14 осіб, що складало 18 % від загального числа представників цієї вибірки. В експериментальній групі не визначились лише два респонденти, що становило 3 % від групи громадянських активістів. Скоріш негативно, ніж позитивно до недержавних громадських об'єднань ставляться лічені особи. Негативного ставлення до цього питання нами не виявлено в жодній із вибірок.

В літературі вказується, що велике значення у функціонуванні громадянського суспільства належить різноманітним недержавним організаціям. Посилення впливу представників недержавного сектора на перебіг суспільно-політичного процесу в Україні у найближчій перспективі будуть зумовлюватися низкою чинників, а саме: очікуване зростання уваги та посилення вимог до української влади з боку країн-членів ЄС у сфері дотримання демократичних норм і цінностей; закріплення за суб'єктами громадянського суспільства статусу рівноправного партнера у процесі реалізації державної політики; підвищення ціннісних і моральних критеріїв оцінки діяльності представників правлячої еліти з боку населення (2009).

Дослідники вказують, що ставлення до громадських об'єднань в Україні є неоднозначним: одні називають їх чи не єдиною надією на становлення в Україні громадянського суспільства, інші — «грантожерами», загрозою для національної безпеки. Таким же неоднозначним є і підхід науковців до розуміння ролі, що відіграють громадські організації у політичних процесах, їхнього місця у політичній системі. Також можна констатувати низький рівень інформованості громадян України про існування та діяльність громадських організацій, що і породжує міфи навколо громадського сектору (2010). В нашому ж дослідженні виявлено, що у таких об'єднань позитивний імідж, що сприятиме виникненню нових та розвитку існуючих.

Також, розрахувавши значення критерію *d* Сомерса, ми встановили, що рівень позитивного сприйняття громадських об'єднань статистично значуще пов'язаний із приналежністю до контрольної чи експериментальної групи ($d = 0,231$; $p = 0,004$). Отже, представники групи громадських активістів характеризуються більш позитивним ставленням до різноманітних недержавних громадських організацій, ніж пересічні громадяни.

Далі аналізувалась виразність бажання вступити у громадську організацію та здійснювати будь-яку громадську діяльність в контрольній та експериментальній групах.

Серед представників контрольної групи було виявлено лише 13 % виразно бажуючих стати членами різноманітних громадських об'єднань. Серед громадських активістів таких осіб було значно більше — вони сформули абсолютну більшість: 59 % досліджених цієї групи відповіли «Так»

на питання: «Чи хотілось б Вам вступити у громадську організацію та здійснювати будь-яку громадську діяльність?». В контрольній групі 34 % досліджених виявили більш позитивне, ніж негативне ставлення до цього питання. В експериментальній групі таких респондентів нараховувалось 24 %. Важко визначитись стосовно бажання вступити у громадську організацію та здійснювати будь-яку громадську діяльність було 12 % досліджених з контрольної групи та 9 % з експериментальної.

Необхідно зазначити, що переважно негативне ставлення до власного вступу до громадських організацій та виразне відкидання цієї перспективи є властивим для досить значної долі представників контрольної вибірки: відповідно 28 % та 13 %. Для експериментальної групи доля таких осіб є мізерною — 7 % та 1 %.

Отже, виходячи з даних частотного аналізу, ми можемо констатувати, що саме громадські активісти виявляють більшу готовність вступити до різноманітних недержавних об'єднань, ніж пересічні громадяни. Це підтверджується і відповідним розрахунком критерію Сомерса ($d = 0,560$; $p < 0,001$).

Таким чином, незважаючи на відносно низьку залученість до громадських недержавних об'єднань, респонденти виявляють досить виразне бажання вступити до них та здійснювати будь-яку громадську діяльність. Це бажання статистично значуще превалює у осіб, що вже зарекомендували себе як громадські активісти.

Наступний, шостий пункт анкети «Коли Вас із іншими людьми не задовольняють рішення влади, чи добиваєтесь Ви їх перегляду?» описував досвід протестної громадянської активності у протидії суб'єктивно неприйнятним рішенням влади. На зазначене питання відповідь «Так» дає майже кожний третій (32 %) із представників контрольної групи та дві третини (66 %) респондентів із експериментальної групи. В свою чергу негативну відповідь дають 68 % опитаних пересічних громадян та 34 % представників громадських активістів. Тобто громадські активісти налаштовані вимагати справедливих рішень від владних структур та здатні використовувати пов'язаний із цим досвід у своїй громадській діяльності. Значення розрахованого критерію Крамера було статистично значущим ($\phi_c = 0,342$; $p < 0,001$), що дозволяло інтерпретувати розбіжності між групами щодо досвіду протестної громадянської активності у протидії суб'єктивно неприйнятним рішенням влади як закономірну тенденцію, що відображає сутність діяльності громадянських активістів.

Отже, нами було встановлено, що рівень протестної громадянської активності у протидії суб'єктивно неприйнятним рішенням влади серед пересічних громадян є достатньо низьким і складає 32 %. Проте серед громадянських активістів таку діяльність готові виявляти дві третини досліджених, що свідчить про необхідність розглядати цих респондентів як ядро соціального капіталу України. Важливо, щоб ця активність набула системний характер, адже як показала практика політичного розвитку України після Помаранчевої революції, не було змінено домінуючі тенденції політичної апатії, інертності, патерналізму, невизначеності своїх інте-

ресів, що є характерними для політичної участі особистості в трансформаційному суспільстві (2011).

Самооцінка громадянської активності стосовно подій у власній державі вивчалась за допомогою сьомого пункту анкети «Чи вважаєте Ви себе активним громадянином власної держави?». Відповідь на це питання показує, що серед пересічних громадян лише трохи більше, ніж кожний десятий (11 %), беззаперечно вважає себе активним громадянином власної держави. В експериментальній групі таких осіб було значно більше: 37 %. Відповідь «Скоріш так, ніж ні» була характерною для 28 % опитаних респондентів із контрольної групи. Тоді як майже половина представників громадських активістів (47 %) скоріше вважає, ніж не вважає, себе активними громадянами власної держави. Важко визначитись щодо цього питання було 11 % представників контрольної групи та 4 % експериментальної.

Схильні у більшій мірі оцінювати себе як пасивних громадян 43 % контрольної групи, що є досить великим відсотком. Аналогічно серед громадських активістів доля таких осіб склала лише 12 %. Свою виразну пасивність підкреслили 8 % респондентів із контрольної групи і жодного громадського активіста.

Розбіжності між групами були статистично значущими, адже параметр громадянської активності суб'єкта був тісно пов'язаним із самооцінкою власної громадянської активності стосовно подій у власній державі. Про це свідчить відповідне значення критерію Сомерса: $d = 0,530$; $p < 0,001$. Виявлена тенденція вказує на поєднання схильності досліджуваних оцінювати себе як активних громадян з проявами власної активності у цій сфері.

І наостанок аналізувався самозвіт респондентів стосовно власних знань, вмінь та навичок щодо реалізації власної громадянської позиції в контрольній та експериментальній групах. Адже восьмий пункт анкети-опитувальника відображав самооцінку рівня громадянських компетенцій. Слід зазначити, що «на відмінно» свої громадянські компетенції оцінила дуже мала кількість опитаних: 11 % представників контрольної групи та 3 % представників експериментальної групи. Майже кожен третій (32 %) з пересічних громадян оцінив власні знання, вміння та навички на «добре». Більше половини громадянських активістів (57 %) назвали рівень своїх компетенцій таким, що відповідає оцінці «добре». Задовільну оцінку своїм знанням, вмінням та навичкам поставили 45 % досліджених контрольної групи і 37 % — експериментальної. Відповідь на восьме питання анкети-опитувальника, що характеризувала виразно негативну оцінку власних компетенцій, дали 13 % опитаних пересічних громадян і 4 % громадських активіста.

Слід зазначити, що самооцінка громадянської компетенції не була статистично значущою пов'язаною із розподілом респондентів на контрольну та експериментальну групи ($d = 0,151$; $p = 0,081$). Тобто, порівнюючи громадських активістів та пересічних громадян, розбіжностей в оцінці власних знань, вмінь та навичок щодо реалізації власної громадянської позиції в вибірках не виявлено.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, порівняльний аналіз особливостей прояву громадської активності показав, що у свідомості як громадських активістів, так і пересічних громадян громадянське суспільство поки ще не оцінюється як реальний інструмент контролю над владою, однак розуміється як спосіб самоорганізації громади та впливу на владу, що саме по собі є позитивним аспектом для прояву громадської активності. Порівнюючи громадських активістів та пересічних громадян, розбіжностей в оцінці власних знань, вмінь та навичок щодо реалізації власної громадянської позиції в вибірках не виявлено. Проте встановлено, що представники групи громадських активістів, більш схильні розглядати громадянське суспільство як механізм розвитку демократії, оцінюють себе як активних громадян, виявляють переважно позитивне ставлення до різноманітних недержавних громадських організацій, до участі у мітингах, акціях підтримки та протесту, страйках тощо. Встановлено, що рівень протестної громадської активності у протидії суб'єктивно неприйнятним рішенням влади серед пересічних громадян є достатньо низьким і складає 32 %. Проте серед громадських активістів таку діяльність готові виявляти дві третини досліджених, що свідчить про необхідність розглядати цих респондентів як ядро соціального капіталу України.

Дослідження рівня громадської активності дозволяє по новому підійти до розгляду і вирішення проблеми безпеки особистості. Отримані в ході дослідження дані можуть бути використані для розробки соціальних технологій активізації державною політикою адекватних сучасному етапу розвитку українського суспільства принципів стимулювання індивідуальних і колективних форм громадської активності. Перспективними є дослідження спрямовані на вивчення чинників формування і розвитку громадської активності особистості та дослідження методів та інструментів, які можуть використовуватись задля цього. Важливими є також організація громадянської просвіти як лідерів та активістів громадських організацій, так і звичайних громадян.

Список використаних джерел і літератури

1. Вінцукевич К. В. Громадські організації у політичному процесі сучасної України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / К. В. Вінцукевич ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2010. — 18 с.
2. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя [Текст] / Ентоні Гіденс ; пер. з англ. Н. П. Поліщук. — К. : Альтерпрес, 2004. — 100 с.
3. Гусева А. В. Психологічні фактори готовності особистості до громадянської активності : дис. ... канд. психол. наук. — Одеса, 2009.
4. Мордовець М. В. Громадянська активність в Україні: динаміка та основні форми / М. В. Мордовець // Актуальні проблеми політики. — 2014. — Вип. 53. — С. 241–252.
5. Найдюнова Л. А. Розвиток громадянського суспільства як участь у колективних діях спільнот / Л. А. Найдюнова // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. пр. / Ін-т соц. та політ. психології АПН України, Асоц. політ. психологів України. — Київ, 2008. — Вип. 7. — С. 33–49.
6. Протестний потенціал в Україні залишається значним — соціологи : інтерв'ю із завідувачкою лабораторії моніторингу суспільно-політичних процесів Інституту соціальної і політичної психології НАПН України, кандидатом філософських наук, доцентом Оле-

- ною Суший [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pic.com.ua/protestnyj-potentsial-v-ukrajinskomu-suspilstvi-zalyshajetsya-znachnym-sotsiologiy.html#sthash.hEtLDWiK.dpuf>
7. Усаченко Л. М. Співпраця органів державної влади з інститутами громадянського суспільства / Л. М. Усаченко // Актуальні проблеми державного управління. — 2009. — № 1. — С. 73–81.
 8. Шульга М. О. Дрейф на узбіччя. Двадцять років суспільних змін в Україні / М. О. Шульга. — К. : Друкарня «Бізнесполіграф», 2011. — 448 с.
 9. Cramér H. 1946. *Mathematical Methods of Statistics*. Princeton: Princeton University Press. — P. 282.
 10. Somers R. H. A new asymmetric measure of association for ordinal variables // *American Sociological Review*. — 1962. — 27(6). — 799–811.

References

1. Vinczukevy'ch K. V. Gromads'ki organizaciyi u polity'chnomu procesi suchasnoyi Ukrayiny': avtoref. dy's. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / K. V. Vinczukevy'ch ; Ky'yiv. nacz. un-t im. T. Shevchenka. — K., 2010. — 18 s.
2. Gidens E. Nestry'mny'j svit: yak globalizaciya peretvoryuye nashe zhy'ttya [Tekst] / E. Gidens ; per. z angl. N. P. Polishhuk. — K. : Al'terpres, 2004. — 100 s.
3. Gusieva A. V. Psy'xologichni faktory' gotovnosti osoby'stosti do gromadyans'koyi akty'vnosti: dy's. ... kand. psy'xol. nauk. — Odesa. — 2009.
4. Mordovecz' M. V. Gromadyans'ka akty'vnist' v Ukrayini: dy'namika ta osnovni formy' / M. V. Mordovecz' // Aktual'ni problemy' polity'ky'. — 2014. — Vyp. 53. — S. 241–252.
5. Najd'onova L. A. Rozvy'tok gromadyans'kogo suspil'stva yak uchast' u kolekty'vny'x diyax spil'not / L. A. Najd'onova // Problemy' polity'chnoyi psy'xologiyi ta yiyi rol' u stanovlenni gromadyany'na Ukrayins'koyi derzhavy' : zb. nauk. pr. / In-t socz. ta polit. psy'xologiyi APN Ukrayiny', Asocz. polit. psy'xologiv Ukrayiny'. — Ky'yiv, 2008. — Vyp. 7. — S. 33–49.
6. Protestny'j potencial v Ukrayini zaly'shayet'sya znachny'm — sociology' : interv'yu iz zaviduvachkoyu laboratoriyi monitory'ngu suspil'no-polity'chny'x procesiv Insty'tutu social'noyi i polity'chnoyi psy'xologiyi NAPN Ukrayiny', kandy'datom filosofov's'ky'x nauk, docentom Olenoyu Sushy'j [Elektronny'j resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.pic.com.ua/protestnyj-potentsial-v-ukrajinskomu-suspilstvi-zalyshajetsya-znachnym-sotsiologiy.html#sthash.hEtLDWiK.dpuf>
7. Usachenko L. M. Spivpracya organiv derzhavnoyi vlady' z insty'tutamy' gromadyans'kogo suspil'stva / L. M. Usachenko // Aktual'ni problemy' derzhavnogo upravlinnya. — 2009. — № 1. — S. 73–81.
8. Shul'ga M. O. Drejf na uzbichchya. Dvadcyat' rokiv suspil'ny'x zmin v Ukrayini / M. O. Shul'ga. — K. : Drukarnya «Biznespoligraf», 2011. — 448 s.
9. Cramér H. 1946. *Mathematical Methods of Statistics*. — Princeton: Princeton University Press. — P. 282.
10. Somers R. H. A new asymmetric measure of association for ordinal variables // *American Sociological Review*. — 1962. — 27(6). — 799–811.

Комашко Людмила Георгиевна

методист Одесского областного центра практической психологии и социальной работы при Одесском областном институте усовершенствования учителей, преподаватель кафедры психолого-педагогического и общественно-гуманитарного образования

ОБЩЕСТВЕННАЯ АКТИВНОСТЬ КАК СРЕДСТВО ПОСТРОЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-БЕЗОПАСНОЙ СРЕДЫ

Резюме

Статья посвящена проблеме гражданской активности как средства построения безопасной среды. В ней представлен анализ понятий «общественная активность», «социально-безопасная среда», определено влияние гражданской активности на формирование социальной безопасности личности и общества, представлены результаты исследования особенностей проявления гражданской активности общественными активистами и рядовыми гражданами.

Ключевые слова: безопасность личности, социальная безопасность, гражданская активность, гражданское общество.

Komashko L.

psychologist, methodologist at Odessa Regional Center for Applied Psychology (Odessa Regional Institute of Teacher Improvement) and a lecturer at the Department of Psycho-Pedagogical and Socio-Humanitarian Education

CIVIC ACTIVITY AS A MEANS TO BIULD A SOCIAL-SAFE ENVIRONMENT

Abstract

The dramatic political destabilization in Ukraine significantly actualized the personal safety issues. Overcoming the external situation negatives is possible with the individual knowledge and abilities, the civic activity skills are among them, for building social-safe environment.

The scientific research was conducted to study the features of civic activity and the differences between civil activists and ordinary citizens. We formed the experimental group, which included NGO activists, and the control with citizens who don't participate in public activities. 152 respondents in total, 21–65 years, from different regions of Ukraine, with the same distribution characteristics (gender, age, profession). The study used questionnaires developed by Guseva A. (2009) to evaluate the youth civic activity in the West and South of Ukraine.

The comparison showed that both groups haven't rated the civil society as a real way to control authorities, only as a way of community self-organization, which is positive as well. No differences in the evaluation of respondents' own knowledge and skills to implement civic activity were found. But the civil society activists are more likely to consider civil society as a tool to promote democracy, to participate, to support actions of protest etc. It suggests the need to consider these respondents as the core of the social capital of Ukraine.

The study results can be used to develop the social technologies of public policies enhancements that correspond to the present stage of Ukrainian society development, to formulate the incentive principles of individual and collective forms of civic activity.

Key words: personal safety, social safety, civic activity, civil society.

Стаття надійшла до редакції 2.09.2015